

Ukončení předmětu: Ústní nebo písemná zkouška.

Okruhy otázek:

1. Výchova a vzdělávání; edukace. Vzdělávání charakteristika, formy vzdělávání. Vzdělání - charakteristika, druhy vzdělání.
2. Vyučování (výuka) charakteristika. Vyučování a učení.
3. Proměny pohledů na vyučování a učení.
4. Cíle vyučování.
5. Obsah vyučování, kurikulum, standardy, vzdělávací program, učební plán a učební osnovy. Bílá kniha.
6. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.
7. Vědomosti, druhy, proces osvojování vědomostí a jeho řízení. Dovednosti, druhy dovedností, proces osvojování a jeho řízení. Postoje a kompetence.
8. Aktivita, samostatnost a tvořivost. Charakteristika, typy, stupně, souvislosti.
9. Didaktické principy (zásady). Principy klasické; principy moderní didaktiky.
10. Typy výuky.
11. Fáze výuky.
12. Pedagogická interakce. Verbální a neverbální komunikace.
13. Metody výuky - charakteristika, rozdělení, celkový přehled.
14. Metoda výkladu a její formy (vysvětlování, popis, přednáška, vyprávění).
15. Rozhovor, dialog, diskuse, beseda, brainstorming.
16. Otázka - její funkce, vlastnosti, typy otázek, technika kladení otázek.
17. Metody práce s textem, RWCT čtením a psaním ke kritickému myšlení.
18. Uplatňování prvků dramatizace, situační a inscenační metody.
19. Názorně-demonstrační výukové metody, školní obraz. 20. Metody praktické, instruktáž.
21. Metoda řešení problémů.
22. Výukové projekty.
23. Výuka s využitím prvků Daltonského plánu.
24. Metody opakování a cvičení, druhy opakování, fixace a aplikace poznatků.
25. Hodnocení, klasifikace - cíl, principy, atmosféra, účel. Klasifikace a slovní hodnocení.
26. Ústní zkoušky - cíl, principy, průběh, atmosféra, efekt. Písemné zkoušky - cíl, principy, průběh, typy. Didaktické testy.
27. Formy výuky; charakteristika, klasifikace forem. Základní jednotka výuky (vyučovací hodina, struktura, typy).
28. Práce žáků ve skupinách, skupiny homogenní a heterogenní, specifika jejich práce.
29. Diferenciace, individualizace a kooperace ve výuce.
30. Základní jednotka výuky (vyučovací hodina, struktura, typy).
31. Učebnice - funkce, druhy, práce s učebnicí.
32. Učební pomůcky - celkový přehled, funkce, zásady používání.
33. Počítače ve vzdělávání - možnosti a perspektivy jejich uplatnění.
34. Plánování práce učitele, příprava na vyučovací hodinu.
35. Pedagogické klima školy a třídy, atmosféra vyučovací hodiny.

Šimoník, Oldřich. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno : MSD s.r.o. Brno, 2005. 141 s. Škola v praxi, svazek 3. ISBN 80-86633-33-0. GA406/03/1349, projekt VaV. LS20006, projekt VaV.

Maňák, Josef - Švec, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno : Paido, 2003. 219 s. Obsahuje bibliografii. ISBN 80-7315-039-5.

Kalhous, Zdeněk - Obst, Otto. *Školní didaktika [Kalhous, Portál, 2002]*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2002. 447 s. Obsahuje bibliografii. 14 ks. ISBN 80-7178-253-.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání : pracovní verze pro potřeby pilotních škol. Edited by Jaroslav Jeřábek - Jan Tupý. V Praze : Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2002. 142 s.

Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání. Pilotní verze. Praha : VÚP, 2004. 96 s. Dostupné též na <http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=10>

KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY

Zákon 563/2004 Sb. - Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon o pedagogických pracovnících

KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY

= pedagogický dokument, který vymezuje především koncepci, cíle a vzdělávací obsah dané etapy vzdělávání a vzniká na dvojí úrovni. Státní úroveň tvoří rámcové vzdělávací programy (RVP). Školní úroveň tvoří školní vzdělávací program (ŠVP).

2 úrovně

Státní úroveň – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha MŠMT 2001) a rámcové vzdělávací programy), které vydává MŠMT pro předškolní, základní, gymnaziální a odborné vzdělávání

Školní úroveň – školní vzdělávací programy

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha MŠMT 2001)

dokument obecného charakteru

Rámcový vzdělávací program (RVP)

= kurikulární dokument státní úrovně, který normativně stanoví obecný rámec pro jednotlivé etapy vzdělávání a je závazný pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Vydává ho MŠMT.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)

= kurikulární dokument státní úrovně, který normativně stanoví obecný rámec základního vzdělávání. Vymezuje zejména konkrétní cíle základního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací obsah a jeho organizační uspořádání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP).

Povinnost vzdělávat podle vlastního školního vzdělávacího programu nastane pro všechny školy realizující základní vzdělávání **od školního roku 2007/2008** (v 1. a v 6. ročníku ZŠ).

Byl vytvořen manuál k tvorbě školních vzdělávacích programů (ŠVP). Manuál obsahuje rozpracované zásady pro tvorbu ŠVP, metodické poznámky k pojetí jednotlivých oblastí a oborů vzdělávání a praktické ukázky možného zpracování částí ŠVP. Ve spolupráci s MŠMT je připraven a realizován model vzdělávání ředitelů a učitelů zaměřený na problematiku tvorby ŠVP.

Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání (RVP GV)

= kurikulární dokument státní úrovně, který normativně stanoví obecný rámec vzdělávání ve čtyřletém vzdělávacím programu a na vyšším stupni gymnázií. Vymezuje zejména konkrétní cíle gymnaziálního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací obsah a jeho organizační uspořádání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP).

Školní vzdělávací program (ŠVP)

= kurikulární dokument školní úrovně, který prezentuje podobu vzdělávání na konkrétní škole a její profilaci. Je zpracováván na základě příslušného rámcového vzdělávacího programu (RVP), jehož požadavky se řídí, a uskutečňuje se podle něj vzdělávání na konkrétní škole. Je povinnou součástí dokumentace školy a musí být přístupný veřejnosti. Je vydáván ředitelem.

Pedagogický dokument, který bude vytvářet každá škola a který nahradí současné učební dokumenty.

ŠVP vytváří všichni učitelé školy, jeho garantem je ředitel školy, který odpovídá za kvalitu a úroveň jeho realizace.

ŠVP prezentuje vlastní zaměření školy, škola v něm může zohlednit zájmy a potřeby žáků.

Struktura ŠVP

Identifikační údaje (název vzdělávacího programu, studijní forma vzdělávání apod.)

Charakteristika ŠVP (profilace školy, profil absolventa, organizační formy výuky apod.)

Učební plán – vlastní učební plán školy vytvořený na základě rámcového učebního plánu

Učební osnovy – vyučovací předměty, rozpracování očekávaných výstupů, výběr učiva

Hodnocení žáků a autoevaluace školy

Učební osnovy

= distribuce vzdělávacího obsahu rámcového vzdělávacího programu do školního vzdělávacího programu. Části vzdělávacího obsahu (=očekávané výstupy a učivo) jsou ve školním vzdělávacím programu dále rozpracovány v rámci vyučovacích předmětů a rozděleny do ročníků.

Učební plán

= obsahuje výčet vyučovacích předmětů, jejich hodinovou dotaci, celkové počty hodin v jednotlivých ročnících a poznámky

Vzdělávací obsah

RVP GV stanovuje pouze základní úroveň vzdělávacího obsahu závaznou pro všechny absolventy gymnázií, který škola může dále rozšiřovat.

RVP GV nabízí jen jednu z možných strukturací vzdělávacího obsahu, kterou si škola může při dodržení určitých podmínek různým způsobem modifikovat (integrace dílčích témat, tematických celků a okruhů, integrace celých vzdělávacích oborů – viz str. 17).

Vzdělávací obsah je pojat jako **propojený celek očekávaných výstupů a učiva**.

Učivo

= závazný věcný obsah učení, jehož prostřednictvím žák dosáhne očekávaných výstupů.

je strukturováno do jednotlivých tematických okruhů, tematických celků, popřípadě do jednotlivých témat a je pro školu závazné

ŠVP jej dále specifikuje (upřesňuje) tak, aby žáci na základě učiva dospěli k očekávaným výstupům

Očekávané výstupy

= závazné a ověřitelné výsledky, které stanovují, k jakým vědomostem, dovednostem a případně postojům a hodnotám mají žáci v určité etapě vzdělávání prostřednictvím učiva dospět. Očekávané výstupy mají činnostní povahu a jsou součástí vzdělávacího obsahu určité etapy vzdělávání.

závazné a zároveň ověřitelné výsledky vzdělávání

vyjadřují stupeň osvojení učiva, tzn. jakými žádoucími vědomostmi, dovednostmi, případně postoji a hodnotami má žák po absolvování gymnázia disponovat – *žák uvede, popíše, vysvětlí, porovná, posoudí, zhodnotí...*

škola očekávané výstupy „rozfází“ do jednotlivých ročníků ve svém ŠVP tak, aby zajistila, že žák na konci studia těchto očekávaných výstupů dosáhne

Klíčové kompetence

soubor předpokládaných **vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot**, které by žák měl získat v průběhu vzdělávání

rozvoj klíčových kompetencí žáků by měla podporovat celá koncepce vzdělávání na dané škole, např. strukturací vzdělávacího obsahu, podporou vhodných metod a forem výuky apod.

Kurikulum

3 významy pojmu

- vzdělávací program, plán (plánované)
- průběh studia a jeho obsah (realizované)
- obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole (skryté)

KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY (v současnosti platné pro základní školy)

Národní škola

Základní škola

Obecná (Občanská) škola

Rámcový vzdělávací program

UČEBNÍ PLÁN

Normativní pedagogický dokument, konkretizující obsah vzdělávání a jeho organizační rámec na určitém stupni/typu školy. Vymezuje soubor vyučovacích předmětů, časové dotace a zařazení do ročníků. Ředitel může upravit hodinovou dotaci v rozsahu 10% ve struktuře a uspořádání předmětů.

UČEBNÍ OSNOVY

Normativní pedagogický dokument stanovující cíle, vymezující obsah, rozsah, posloupnost a distribuci učiva vyučovacích předmětů do jednotlivých ročníků a časových úseků vyučování. Popisuje základní metody, organizační formy a postupy. Je vypracováván pro jednotlivé předměty a je určen jako program vyučování učitelů.

STANDARD VZDĚLÁVÁNÍ

Konkrétně vymezené, obligatorní požadavky, které musí splnit žáci v určitých ročnících nebo stupních škol. Požadavky jsou formulovány jako vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, ve vztahu k plánovanému obsahu vzdělávání ve vyučovacích předmětech. Obsahují souhrn vzdělávacích cílů, rámcový obsah vzdělávání a kompetence, které by si žáci měli osvojit.

UČEBNÍ POMŮCKY

Při výuce využíváme zejména verbální komunikaci

Daleko efektivnější je však komunikace vizuální

Výsledky výzkumů ukazují, že při vyučování si zapamatujeme informace z 87% očima, 9% ušima a 4% jinými smysly.

- Učební pomůcky jsou jednak skutečné předměty, objekty, jednak předměty skutečnost napodobující
- Podle toho jak s nimi pracujeme hovoříme o pomůckách demonstračních (s nimi pracuje učitel) nebo o multiplikátech (s nimi pracují žáci)

Úkolem pomůcek je:

- Přiblížit, co je daleké
- Zvětšit, co je nepatrné
- Zmenšit, co je příliš velké
- Zpomalit, co je příliš rychlé
- Zrychlit, co je příliš pomalé

- Odhalit, co je skryté
 - Konkretizovat, co je abstraktní
 - Zpřítomnit co je minulé
 - Fixat, co je prchavé
 - Zpřehlednit, co je složité
- Pomůcka by měla být zajímavá, poutavá, bezpečná, měla by odrážet skutečnost

Výhody učebních pomůcek

- Upoutávají pozornost (obrázek se ignoruje hůře než nová věta výkladu, pokud se žák věnuje vizuální pomůcce, není jeho pozornost odváděna jinými zrakovými podněty)
- Přinášejí změnu (přináší změnu a tím vzbuzují zájem)
- Jsou snáze zapamatovatelné (více si člověk zapamatuje vizuální než verbální informace, např. mapování problému pomocí přehledu napomáhá naší paměti)
- Jsou projevem vašeho zájmu (žáci vidí, že vám na nich a na tom, aby se něco naučili záleží, když trávíte čas přípravou vizuálních pomůcek)

Druhy vizuálních pomůcek

1. **ROZMNOŽOVANÉ MATERIÁLY**
2. **FÓLIE PRO ZPĚTNÝ PROJEKTOR**
3. **TABULE (KLASICKÁ, MAGNETICKÁ, NÁKRES NA TABULI)**
4. **TABULKY A VÝVĚSKY**
5. **DYNAMICKÁ PROJEKCE – VIDEO, FILM**
6. **STATICKÁ PROJEKCE – DIAPROJEKTOR, EPIDIASKOP**
7. **VÝPOČETNÍ TECHNIKA - POČÍTAČE**

Textové editory, Databáze, Tabulkové editory, Učení pomocí počítače (CAL – computer-asisted learning), Výukový software - Zobrazení textu, grafiky, animace, kladení otázek, kontrola odpovědí, zaznamenání výsledků testování žáka

DALŠÍ TYPY POMŮCEK

1. **ZVUKOVÉ POMŮCKY** – CD, magnetofonová páska (kazeta), gramofonová deska
Vhodné pro demonstraci zvuků zvířat např. ptáků
2. **DOTYKOVÉ POMŮCKY** – reliéfové mapy, obrazy
3. **LITERÁRNÍ POMŮCKY** – učebnice, encyklopedie, odborné knihy ...

METODA PŘEDVÁDĚNÍ (upraveno podle Maňák, Švec, Výukové metody, Portál, 2003)

Metoda zprostředkovává žákům prostřednictvím smyslových receptorů vjemy a prožitky, které se stávají stavebním materiálem pro následné psychické úkony a procesy.

Požadavky na předvádění:

1. na předvádění je třeba naplánovat a připravit potřebné materiály, pomůcky a prověřit fungování technických zařízení
2. podle možnosti je dobré předkládat předměty co největšímu počtu smyslů, jevy se tak poznají po všech stránkách
3. složitější předvádění je třeba rozložit na jednodušší prvky
4. předvádění má probíhat v přiměřeném tempu
5. je účelné zapojit do předvádění žáky, pokud je to možné – pozor na bezpečnost žáků
6. žáci by neměli být při předvádění pasivní, učitel by je měl aktivizovat ke spolupráci, podněcovat k otázkám
7. je třeba ověřit, zda žáci učivo pochopili, nejlépe po jednotlivých fázích předvádění, při nejasnostech je třeba nepochopené části znovu předvést
8. předvádění by mělo být doplněno vhodným a výstižným slovním vysvětlováním
9. po ukončení předvádění by měli žáci shrnout hlavní poznatky, učitel opraví nesprávnosti a nedostatky doplní

10. v průběhu předvádění nebo po jeho skončení by si žáci měli pořizovat zápisky, zachycovat předváděné jevy na kresbách, schématech, náčrtech
11. každé předvádění by mělo vést k nácviku pozorování
12. předváděný předmět se musí žákům demonstrovat tak, aby ho všichni žáci mohli dobře vnímat
13. předvádění je třeba předkládat žákům ve správnou dobu v souvislosti s výkladem
14. žáci si učivo osvojí hlouběji, pokud je jim jev předváděn ve vývoji, v činnosti, v souvislosti s reálnou skutečností, v přirozeném prostředí